

De houding van studenten ten aanzien van stalking

JESSICA SCHOFFELEN*

ANNE GROENEN**

GEERT VERVAEKE***

ABSTRACT

De reactie van de naaste omgeving op slachtofferschap van een misdrijf kan de negatieve gevolgen voor het slachtoffer helpen reduceren. Hoe iemand reageert in een concrete situatie, wordt beïnvloed door het algemene beeld dat de betrokkene heeft over het fenomeen. Bij relationele misdrijven, zoals stalking en verkrachting, is er soms sprake van een minimaliserende houding door de omgeving. Dit is nefast voor de slachtoffers, die soms met ernstige gevolgen te kampen hebben. Dit artikel beschrijft de resultaten van een explorerend onderzoek naar de houding ten aanzien van stalking. De onderzoeksgroep bestaat uit studenten criminologische wetenschappen, die niet enkel in hun privé-leven maar ook in hun later beroepsleven met slachtoffers van stalking geconfronteerd kunnen worden. De resultaten wijzen globaal op een genuanceerde houding bij de studenten. Dit geldt in het bijzonder voor oudere en laatstejaars studenten.

Kernwoorden: Houding – stereotiepen – stalking – slachtofferschap – minimaliseren

1. INLEIDING

Is stalking een ernstig misdrijf of eerder een onschuldige verleidingstechniek? Zowel in het maatschappelijke als in het wetenschappelijke discours heerst hierover nogal wat discussie. Hoewel stalking op het eerste zicht een vrij onschuldig karakter kan hebben, heeft onderzoek aangetoond dat het langdurig ongewenst benaderd worden ernstige consequenties kan hebben. Naast gedragsmatige, psychosomatische en financiële gevolgen, lopen slachtoffers soms fysieke letsels op (Tjaden & Thoennes, 1998; Pathé & Mullen, 1997). Onderzoek van Kamphuis, Emmelkamp & Bartak (2003) toonde aan dat bijna viervijfde van slachtoffers die langdurig gestalkt waren (N= 131) aan een post-traumatische stressstoornis leed. Angst, schaamte en een gevoel van hulpeloosheid waren veelvoorkomende affectieve reacties. Ook een verlaagd vertrouwen in anderen, een verhoogd gevoel van vervreemding en isolatie en interne attributies van schuld werden hieraan gekoppeld. Verder kunnen slachtoffers zich soms agressief gedragen, zowel tegenover de stalker als tegenover zichzelf (Roberts & Dziegielewski, 1996). Ondanks de mogelijke ernst van stalking, gebeurt het dat slachtoffers van stalking op een minimaliserende, beschuldigende of ontkennende houding van de omgeving stuiten. Onder andere de algemene beeldvorming die iemand heeft ten aanzien van het fenomeen stalking kunnen zijn houding en reactie ten aanzien van een concreet

* Assistente Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie,
jessica.schoffelen@just.fgov.be

** Doctor-assistent KU Leuven; Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie,
anne.groenen@law.kuleuven.be

*** Buitengewoon hoogleraar KU Leuven; Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie

slachtoffer bepalen (Kinkade, Burns & Fuentes, 2005; Phillips, Quirk, Rosenfeld & O'Connor, 2004). Het is bijgevolg belangrijk om dieper in te gaan op de algemene beeldvorming ten aanzien van relationele misdrijven, waarbij speciale aandacht uitgaat naar de invloed van stereotiepe beeldvorming.

Het bestaan van zogenaamde mythes - waarbij men uitgaat van een stereotiep beeld over het slachtoffer en de verdachte - blijkt een negatieve impact te hebben op de houding van mensen. Zo heeft onderzoek aangetoond dat verkrachtingsmythes nefast zijn voor het ernstig nemen van een slachtoffer (zie hiervoor onder andere Edward & Macleod, 1999; Peterson & Muehlenhard, 2004). Verkrachtingsmythes zijn opgebouwd rond een klassiek verkrachtingsscenario: het slachtoffer is bij voorkeur maagd; een 'respectabele' vrouw (ze mag zich niet uitdagend gekleed hebben of zich zo gedragen hebben); ze heeft de dader niet vrijwillig vergezeld naar de plaats van de verkrachting; ze heeft weerstand geboden bij de verkrachting, waarbij ze bij voorkeur verwond werd; ze heeft zo snel mogelijk klacht ingediend; en ten slotte kent ze de dader niet (Boon & Sheridan, 2002). Elke afwijking van deze stereotiepe beelden kan de geloofwaardigheid en het ernstig nemen van een slachtoffer aantasten, en hypothekeert bijgevolg het bieden van de nodige ondersteuning aan het slachtoffer (Edward & Macleod, 1999). Deze mythes worden ondersteund door de 'just world hypothesis', die inhoudt dat dergelijke misdrijven 'beschaafde' en 'brave' mensen niet kunnen overkomen (Van Koppen & Hessing, 1997).

Boon en Sheridan (2002) wezen er op dat dergelijke mythes ook toepasbaar zijn op het fenomeen stalking. De centrale idee hierbij is dat slachtoffers eigenlijk toch genieten van de aandacht die de stalker hen schenkt; de stalker op één of andere manier om de tuin geleid hebben; onschuldige signalen van affectie of romantische toenadering verkeerd opvatten; zich van alles inbeelden; en hysterisch van aard zijn. De onderliggende assumpties hiervoor zijn dat enkel vrouwen gestalkt worden en het toch allemaal niet zo ernstig zou zijn. Het hoeft geen betoog dat dit soort mythes negatieve gevolgen kunnen hebben: ze kunnen de beoordeling van de ernst van de gebeurtenissen door derden aantasten, het verwerkingsproces van de slachtoffers bemoeilijken en tot secundaire victimisering leiden.

Logan, Cole, Shannon en Walker (2006) plaatsen de betekenis van de maatschappelijke reactie ten aanzien van misdrijven in een ruimer kader; ze stellen dat de maatschappelijke reactie ten aanzien van misdrijven een belangrijke normatieve functie vervult. Ze geeft in het bijzonder aan welk gedrag aanvaardbaar en toegelaten is, en welk gedrag dat niet is. In die zin heeft de reactie bij elk incident een onmiskenbare invloed op de waarden en normen van onze leefwereld; dus ook op de houding ten aanzien van de (on)aanvaardbaarheid van bepaalde gedragingen. Het kan hier verder gaan dan de houding die in de ruime en naaste omgeving bestaat, en zelfs de perceptie van het slachtoffer zelf beïnvloeden. De perceptie van slachtoffers zelf kan op haar beurt mee bepalen of zij het incident al dan niet als een misdrijf percipiëren, hun eigen slachtofferschap herkennen en bereid zijn om aangifte te doen (Edward & Macleod, 1999).

In het voorgaande werd duidelijk dat de algemene houding van doorslaggevend belang is voor de houding en de reactie van alle betrokkenen. Tot op heden werd het bestaan van stalkingmythes en de invloed ervan op reacties door de omgeving en op het slachtoffer nog niet onderzocht. Onderzoek over de perceptie van stalking bestaat, maar gaat

hoofdzakelijk na welke gedragingen men als stalking beschouwt en welke relevantie onder andere de aard van de relatie tussen dader en slachtoffer, de aanwezigheid van geweld en het geslacht van de dader hebben in het al dan niet beoordelen van een situatie als stalking (zie hiervoor bijvoorbeeld Kinkade, Burns & Fuentes, 2005; Philips, Quirk, Rosenfeld & O'Connor, 2004; Sheridan & Jagessar, 2004; Dennison & Thomson, 2002).

Onderzoek van de Modena Group on Stalking daarentegen toont aan dat de perceptie over stalking een belangrijke rol speelt voor de beoordeling van specifieke casussen¹. Het onderzoek wees uit dat beeldvorming, gemeten aan de hand van stereotiepe houdingen, een invloed heeft op de beoordeling van de ernst van stalking. De studie peilde in 4 Europese landen naar de houding bij politiemensen en huisartsen (n= 516), die in hun dagelijkse praktijk stalkingincidenten dienen te beoordelen.² Het onderzoek construeerde drie disfunctionele stalkingattitudeschalen: (1) *'Stalking is vervelend, maar geen misdrijf'*, (2) *'Stalking is de schuld van het slachtoffer'* en (3) *'Stalking is flatterend'*. Samenvattend geldt dat stalking als relatief onschuldig tot zelfs flatterend voor het slachtoffer wordt gepercipieerd. Voorbeelduitspraken voor de eerste schaal zijn: *'Als er echt geen geweld wordt gebruikt, dan zou het geen misdrijf moeten zijn'* en *'Stalking door vreemden is de enige echte vorm van stalking'*. Tot de tweede schaal behoren onder meer de stellingen: *'Een vrouw die meer afspraakjes maakt, heeft meer kans om gestalkt te worden'* en *'Als een vrouw enige aanmoediging geeft, heeft de man het recht om zijn achtervolgingen verder te zetten'*. Tot slot illustreren de stellingen *'Vrouwen vinden het flatterend om voortdurend achtervolgd te worden'* en *'Als iemand voortdurend aardige dingen zegt en leuke geschenken geeft, dan is 'stalking' meer aanvaardbaar'* de inhoud van de derde schaal.

De analyse wees uit dat hoe meer stereotiep de houding van de respondent is, hoe minder ernstig men stalkingincidenten beoordeelt. Op dezelfde wijze beïnvloedt een stereotiepe houding het professionele interventiegedrag van politiemensen en huisartsen. Bovendien heeft de houding een sterkere impact dan het beroep van de respondent (huisarts of politieagent) of dan het land waar de respondent woont (dus ongeacht of er een aparte wet is die stalking strafbaar stelt) (Kamphuis, Galeazzi, De Fazio, Emmelkamp, Farnham, Groenen, James & Vervaeke, 2005).

Zoals de houding van professionals belangrijk is voor een slachtoffer, is ook de houding van de directe omgeving van fundamenteel belang. De perceptie en reactie van de rechtstreeks betrokkenen zullen eveneens een impact hebben op het verwerkingsproces van het slachtoffer, alsook op de professionele interventie die er al dan niet zal op volgen. Interviews met slachtoffers bevestigen dat mensen zich vaak conform deze mythes gedragen. Zo wordt slachtofferschap vaak gebanaliseerd en de ernst ervan geminimaliseerd (Sheridan, Davies & Boon, 2001; Logan, Cole, Shannon & Walker, 2006). Adams en Robinson (1998) halen hierover aan dat stalking in het maatschappelijke discours vaak wordt gezien als een normale bevolging die vanzelf zal uitdoven of als gedragingen van een afgewezen liefdespartner waarvoor we eerder begrip moeten opbrengen dan kritiek te uiten. De verschillende gedragingen die, wanneer ze op zichzelf in beschouwing genomen worden, eerder onschuldig lijken, zorgen ervoor dat het

1 De MGS is een interdisciplinaire onderzoeksgroep bestaande uit psychologen, criminologen, psychiaters en juristen die Europees vergelijkend onderzoek naar stalking verrichten in het kader van de Europese Daphne-projecten over geweld tegen vrouwen.

2 Het onderzoek werd uitgevoerd in België, Nederland, Italië en het Verenigd Koninkrijk.

negatieve karakter en de ernst van het repetitief slachtofferschap hiervan over het hoofd gezien kunnen worden. In plaats van begrip voor hun situatie krijgen slachtoffers dan vaak (al dan niet bewust) commentaren en adviezen die hun schuldgevoel juist versterken, bijvoorbeeld door aan te geven dat het slachtoffer op een verkeerde manier met de stalker omgaat en dus "beter anders had gehandeld" (Pathé, 2002).

2. PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAAG

Hoewel verwacht kan worden dat ook de houding van niet-professionelen een rol kan spelen in de gevolgen van slachtofferschap van stalking, ontbreekt empirisch onderzoek hieromtrent. Voorliggend onderzoek tracht hieraan op explorerende wijze tegemoet te komen. Via de centrale vraag *"Wat is de houding van studenten ten aanzien van stalking"* poogt het onderzoek een eerste verkenning te doen bij een niet-professionele doelgroep naar de houding ten aanzien van stalking. De doelstelling van het onderzoek is tweeledig. In de eerste plaats gaat het onderzoek na *welke gedragingen studenten als stalking percipiëren (deelvraag 1)*. In de tweede plaats wordt onderzocht *in welke mate studenten stereotiepe ideeën hebben ten aanzien van (slachtoffers van) stalking (deelvraag 2)*. Via deze twee deelvragen wordt dan ook getracht om de onderzoeksvraag te beantwoorden.

Subvragen die voorliggend onderzoek sturen, hebben betrekking op de mate waarin de houding ten aanzien van stalking verschilt naargelang:

- het geslacht van de respondent;
- de kennis van (slachtofferschap van) stalking;
- de kennis van wetgeving en het strafbare karakter van stalking;
- de ervaring van een duurzame relatie;
- de ervaring van het beëindigen van een relatie;
- eigen slachtofferschap van stalking;
- slachtofferschap van stalking bij personen in de naaste omgeving van de respondent.

Het onderzoek spitst zich toe op studenten om verschillende redenen. Studenten behoren tot de generatie waarin het fenomeen stalking volop in de aandacht kwam. Ze zijn dus mogelijk al geconfronteerd met deze problematiek. Bovendien loopt deze leeftijdsgroep een verhoogd risico om slachtoffer te worden van stalking (zie hiervoor onder andere Jagessar & Sheridan, 2004; Walby & Allen, 2004; Tjaden en Thoennes, 1998). Verder is ook de doelgroep van studenten criminologische wetenschappen niet toevallig. In de opleiding criminologische wetenschappen wordt aandacht besteed aan het ontwikkelen van een genuanceerde visie ten aanzien van delicten en slachtofferschap in het algemeen. Vanuit dat laatste oogpunt werd beslist het onderzoek te verrichten in twee studiejaar; eerstejaarsstudenten die nog aan het begin van hun opleiding stonden en laatstejaarsstudenten die in meerdere colleges waren onderwezen over persoonsdelicten zoals stalking en die daarnaast reeds een stage-ervaring in het criminologische werkveld achter de rug hadden. Verondersteld wordt dat er significante verschillen zijn in de houding tussen beide groepen, waarbij van de laatstejaars een meer genuanceerde houding wordt verwacht ten aanzien van de aard en ernst van stalking.

Hoewel voorliggend onderzoek niet beoogt om slachtofferschap van stalking in kaart te brengen, biedt de bevraging van studenten naar de houding ten aanzien van stal-

king hier wel de mogelijkheid toe. Er wordt bij de onderzoekspopulatie naar eigen slachtofferschap en slachtofferschap van derden gevraagd; gezien de weerslag die deze eigenschap kan hebben op de beeldvorming ten aanzien van stalking (cf. infra) is dit relevant. Vanuit dit oogpunt wordt de frequentie van slachtofferschap van stalking in de bevroegde groep opgenomen bij de bespreking van de resultaten van het onderzoek.

3. METHODE

3.1. Subjecten

De bevroegde steekproef bestond uit 308 studenten criminologische wetenschappen, die tijdens een hoorcollege de vragenlijst dienden in te vullen. Omwille van de voorziene tijd voor het invullen van de vragenlijst, de aanwezigheid van de onderzoekers ter plaatse en het belangrijke en quasi verplichte karakter van het betreffende hoorcollege voor beide studiejaren, wordt verwacht dat vrijwel alle studenten bij de afname van de vragenlijst aanwezig waren. Nochtans kan niet uitgesloten worden dat er toch studenten ontbreken, die bovendien aan een bepaald profiel voldoen en bijvoorbeeld een uitgesproken houding hebben. In het kader van het huidige onderzoek werd deze groep niet in rekening gebracht.

Ongeveer een derde van de respondenten waren mannelijke studenten (34.4% ten opzichte van 65.5% vrouwelijke studenten). De gemiddelde leeftijd van de groep bedroeg 20.6 jaar ($SD = 2.18$; min = 18 en max = 33). Van de totale steekproef behoorde 72.5% ($n = 221$) tot de eerste bachelor criminologische wetenschappen en 27.3% ($n = 84$) tot de tweede licentie van de criminologische wetenschappen.³ Drie respondenten volgden een combinatie van verschillende studiejaren en werden voor de verdere analyses buiten beschouwing gelaten.

Ongeveer tweederde van de bevroegde studenten (64.9%) gaf aan al een duurzame relatie gehad te hebben. Hiervan had 42.5% ($n = 88$) deze relatie zelf beëindigd. Bij 21.7% ($n = 45$) van deze groep was die relatie door de ander beëindigd en bij 26.6% ($n = 55$) was het stopzetten van die relatie een gezamenlijke beslissing. Het viel op dat 9.2% ($n = 19$) de vraag naar de beëindiging van de relatie niet beantwoord heeft. Een specifieke verklaring hiervoor kan niet meteen worden gegeven, tenzij de mogelijkheid dat deze vraag voor bepaalde respondenten te bedreigend is.

3.2. Onderzoeksinstrumenten

Het hier beschreven onderzoek maakte gebruik van een gestandaardiseerde vragenlijst en van een stellingenreeks. De gestandaardiseerde vragenlijst bevat drie luiken. Een eerste luik bestaat uit een reeks vragen over achtergrondgegevens van de respondent (11 vragen). Naast persoonsgegevens zoals geslacht en geboortjaar wordt gepeild naar voorgaande relaties en op welke wijze deze eventueel beëindigd werden. Een tweede luik gaat in op aanhoudende ongewenste aandacht en het slachtofferschap hiervan (33 vragen). Welke gedragingen de respondent als stalking beschouwt, of de respondent

³ Op basis van het aantal studenten dat deelnam aan het examen en met uitzondering van een kleine groep van 20 studenten die andere verplichte activiteiten hadden in de periode van de afname van de vragenlijst, participeerde voor beide studiejaren ongeveer 85% van de studenten aan het onderzoek.

personen kent die slachtoffer zijn (geweest) en kennis van wetten die deze materie behandelen zijn hiervan voorbeeldvragen. Verder wordt gepeild naar eigen slachtofferschap van stalking. De meting hiervan verdient expliciete aandacht. Bij de meting van slachtofferschap van stalking komt het problematische karakter van de definiëring van stalking naar boven. Dit is reeds uitgebreid toegelicht in de literatuur (Groenen, 2006; De Fazio & Galeazzi, 2005; Mullen, Pathé & Purcell, 2000, Westrup & Fremouw, 1998; Meloy & Gothard, 1995). In navolging van het houdingsonderzoek van Jagessar en Sheridan (2004) werd geopteerd voor de definitie van Fisher, Cullen en Turner (2002). De auteurs definiëren stalking als *het obsessief, herhaaldelijk lastigvallen van een specifieke persoon door een andere (zelfde) persoon, waardoor hij die persoon bang maakt of doet vrezen voor diens veiligheid*. De term 'herhaaldelijk' wordt door de auteurs geoperationaliseerd als 'twee keer of meer'. Het hoeft echter niet steeds om hetzelfde gedrag te gaan. Men kan stelselmatig (twee keer of meer) hetzelfde gedrag stellen maar op verschillende tijdstippen (bijvoorbeeld het slachtoffer regelmatig achtervolgen als deze naar het werk gaat). Er kan ook sprake zijn van een herhaaldelijke combinatie van gedragingen gedurende een bepaalde periode (bijvoorbeeld het slachtoffer achtervolgen, telefonisch lastigvallen en e-mails sturen).

Voortgaande op bovenstaande definitie van stalking werd slachtofferschap in drie stappen gemeten. In een eerste stap werd de respondent een reeks gedragingen voorgelegd, waarbij telkens de vraag volgde of iemand dit gedrag al tegenover de respondent gesteld had. Aan de respondenten die aangaven al één of meer van de opgesomde gedragingen te hebben meegemaakt, werd gevraagd of het gedrag door dezelfde persoon en meer dan één keer werd gesteld. De respondenten die hier ja op antwoordden, dienden ten slotte aan te duiden of ze zich bij deze situatie angstig gevoeld hadden of vreesden voor lichamelijke verwondingen. De respondenten die deze laatste vraag ook positief beantwoordden, werden beschouwd als slachtoffer van stalking. Aangezien bij elke gedraging werd gepeild of dit als een typisch stalkinggedrag werd beschouwd, kon in kaart worden gebracht welke gedragingen expliciet als stalkinggedragingen worden bestempeld.

De stellingenreeks ten slotte behandelt de houding ten aanzien van stalking aan de hand van 34 stellingen. Deze lijst werd ontwikkeld door B. McKeon, P.E. Mullen en J. Ogloff en werd ook gebruikt in het onderzoek van de MGS (2005)⁴. De stellingenreeks vormde het uitgangspunt voor het meten van de houding ten aanzien van stalking. Hoewel de MGS deze vragenlijst reeds onderworpen heeft aan een principale componentenanalyse en drie disfunctionele attitudeschalen werden geïdentificeerd, werd geopteerd opnieuw dezelfde exploratieve componentenanalyse uit te voeren op dezelfde stellingenreeks. Deze keuze is gemotiveerd omwille van de verschillende samenstellingen van onderzoekspopulaties in beide onderzoeken; professionelen (huisartsen en politie-inspecteurs) en studenten. Ook voorliggend onderzoek gaat dus via dezelfde exploratieve componentenanalyse op zoek naar achterliggende dimensies (in dit geval attitude ten aanzien van stalking) die zoveel mogelijk variantie verklaren.

De interpretatie van de bijhorende componentenmatrix was echter niet zo eenvoudig. Omdat enkel de eerste twee componenten elk meer dan 5% van de variantie verklaarde,

⁴ Voor het hier beschreven onderzoek werd toelating gevraagd aan de ontwerpers om de stellingenreeks te gebruiken.

werd in een volgende fase een principale componentenanalyse met extractie van twee componenten uitgevoerd. Om tot een goede interpretatie te kunnen komen van de componenten werd een varimaxrotatie uitgevoerd. Vanuit conceptueel oogpunt leverde deze rotatie twee duidelijk interpreteerbare componenten op⁵. Op basis van de twee-componentenoplossing werden twee attitudeschalen aangemaakt. De eerste schaal (of component 1) bevat 11 items (verklaarde variantie: 22.65%) en kan geïnterpreteerd worden als 'het verrechtvaardigen van stalking'. Deze dimensie verwijst naar goedkeuring van het gedrag, vanuit het standpunt van de stalker. Ook stelt ze de aanvaardbaarheid van stalkinggedrag voorop, gezien het uitlokkende gedrag van sommige vrouwen. De tweede schaal (of component 2) omvat 8 items (verklaarde variantie: 5.04%⁶) en wordt geplaatst onder de dimensie 'stalking is vervelend, maar geen misdrijf'. Deze schaal heeft betrekking op de perceptie van de ernst van stalking, die geminimaliseerd wordt. Voor een concreet overzicht van de items voor beide schalen verwijzen we naar de bijlage van dit artikel.

Een betrouwbaarheidsanalyse op de eerste schaal geeft een crombach's alpha aan van .82. Voor de tweede schaal werd een crombach's alpha van .72 gevonden⁷. Voor beide schalen in het huidige onderzoek geldt dat de visie ten aanzien van stalking genuanceerder is naarmate men hoger scoort op de schaal (min. = 0 en max. =10).

4. RESULTATEN

In het eerste deel van de vragenlijst kwamen vragen aan bod naar slachtofferschap van stalking, waaruit bleek dat dit geen zeldzaam fenomeen is bij studenten. Ongeveer een derde van de respondenten (35.6%) kende iemand die al slachtoffer was geweest van aanhoudende ongewenste aandacht. Verder gaf 11.4% (n= 33) van de respondenten aan zelf slachtoffer te zijn (geweest) van stalking. Bovendien viel op dat nog eens 6.2% (n= 19) de eerste twee vragen die slachtofferschap meten wel beantwoord hebben, maar het nalieten om de laatste vraag (d.i. de vraag naar angst of vrees voor lichamelijke verwondingen) te beantwoorden. Mogelijk wijst dit op het bedreigende karakter van deze laatste vraag voor sommige respondenten.

Vervolgens werd gepeild naar welke gedragingen volgens de respondent onder de noemer van stalking thuishoren. Tabel 1 geeft de verdeling weer zowel in absolute aantallen als in percentage voor alle gedragingen.

- 5 Een oblique rotatie duidde op een negatieve correlatie tussen de twee componenten ($r = -.498$). Er werden hier twee items minder aangeduid voor de tweede component, die vermoedelijk verband houden met deze correlatie. In functie van de inhoudelijke interpretatie van de componenten werd voortgebouwd op de samenstelling van de componenten die de varimaxrotatie aanwijst.
- 6 Beide schalen verklaren samen dus 27.7% van de totale variantie. Dit is weliswaar minder dan de 35% variantie die het onderzoek van de MGS met het gebruik van drie attitudeschalen verklaart. Indien het huidige onderzoek drie componenten (en dus drie attitudeschalen) zou opteren, zou het een extra 4.5% variantie kunnen verklaren. Het onderzoek kiest er echter voor om de twee-componentenoplossing (en dus twee attitudeschalen) te behouden en dit in functie van de inhoudelijke invulling en de interpreteerbaarheid van de schalen.
- 7 De score van .72 op de crombach's alpha wordt zwak tot matig bevonden. Ook de schaal uit het onderzoek van de MGS - die inhoudelijk grotendeels overeenstemt met de schaal van voorliggend onderzoek - bevat een lage crombach's alpha ($\alpha = .74$). Niettemin wordt de interne consistentie van de schaal van voorliggend onderzoek - gezien het geringe aantal items (8 items) - als aanvaardbaar beschouwd. Evenwel blijft verder onderzoek naar de schaalconstructie hier aangevoelen.

Uit de tabel komen enkele opvallende resultaten naar voor. Ten eerste worden alle gedragingen door minstens een derde van de respondenten als typisch stalkinggedrag bestempeld. Heel wat gedragingen ressorteren dus onder de noemer van stalking volgens de perceptie van de studenten. Ten tweede worden bepaalde gedragingen door **TABEL 1 VERDELING VAN HET AANTAL STUDENTEN, DAT DE GEDRAGING ALS AAN TYPISCH GEDRAG VAN 'AANHOUDEND ONGEWENSTE' AANDACHT BESCHOUWDE IN ABSOLUTE AANTALLEN EN IN PERCENTAGE**

Typisch gedrag van 'aanhoudend ongewenste aandacht'	N	%
Obscene, bedreigende, mysterieuze telefoontjes	297	96.4
Herhaald telefoneren	288	93.5
Ongepast expliciet seksuele brieven sturen	279	90.9
Rondhangen aan werkplaats van het doelwit of werk opbellen	277	89.9
Achtervolgd worden	276	89.6
Bizarre/onheilspellende voorwerpen naar thuis/werk van het doelwit sturen	272	89.2
Doodsbedreigingen	273	88.6
Staan/staren aan huis/werk van het doelwit	265	86
Stiekem foto's nemen van het doelwit	261	84.7
Voortdurend bespioneren	259	84.4
Overdreven ongewenste brieven sturen	257	84.2
Ongecontroleerd, bedreigend, agressief gedrag wanneer deze het doelwit met anderen ziet	248	80.5
Bedreigend gedrag tegenover familie/vrienden van het doelwit	246	80.1
Doelwit opsluiten tegen zijn/haar zin	246	79.9
Brieven/leveringen onderscheppen	245	79.8
Constant ongewenste cadeautjes sturen	232	75.6
Dreigen met zelfmoord als doelwit afspraak/relatie weigert	232	75.3
Volhardend voorbij huis/werk enz. van het doelwit rijden	219	71.6
Herhaald persoonlijk benaderen	219	71.3
Criminele schade/vandalisme aan eigendom van het doelwit	185	60.3
Vaak opzettelijk plaatsen bezoeken die het doelwit ook frequent bezoekt	168	54.9
Doelwit zelf niet betrekken bij pogingen om het te benaderen	145	49.7
Op regelmatige basis onuitgenodigd bezoeken	140	45.5
Obscene commentaren geven	117	38.4
Vaak in de woonbuurt rondhangen	112	37
Relatiebreuk weigeren te aanvaarden	100	33
Een persoon elke dag op dezelfde plaats zien	52	16.9

bijna alle respondenten aangeduid als typisch stalkinggedrag. Dit geldt heel expliciet voor "herhaald telefoneren van het doelwit" (93.5%), "obscene, bedreigende en mysterieuze telefoontjes" (96.4%) en "ongepast expliciet seksuele brieven sturen" (90.9%). Ook beschouwde ruim viervijfde de volgende gedragingen als typerend: "achtervolgen" (89.6%), "rondhangen aan de werkplaats van het doelwit of het werk opbellen" (89.9%), "staan/staren aan het huis/werk van het doelwit" (86.6%), "bespioneren" (84.4%) en "volhardend voorbij werk van het doelwit rijden" (71.6%). Zowat de helft van de respondenten duidde aan dat "vaak opzettelijk plaatsen bezoeken die het doelwit ook frequent bezoekt" (54.9%), "het doelwit zelf niet betrekken bij pogingen om het te benaderen" (49.7%) en "het doelwit op regelmatige basis onuitgenodigd bezoeken" (45.5%) typische stalkinggedragingen zijn. Een kleinere groep van ongeveer een derde van de respondenten rekende ook "obscene commentaren geven" (38.4%), "vaak in de woon-

buurt rondhangen" (37%) en een "relatiebreuk weigeren te aanvaarden" (33%) tot typisch stalkinggedrag.

Tot slot werd gepeild naar kennis van wetgeving over stalking. Hieruit bleek dat 23.6% (n= 72) van de respondenten meende wetten te kennen die over 'aanhoudende ongewenste aandacht' handelen. Van deze groep wist 71.1% (n= 38) art. 442bis van het strafwetboek (het artikel aangaande belaging-stalking) te vermelden en 7.5% (n= 4) naar de mogelijkheid van het opleggen van een straat- en contactverbod te verwijzen. De overige 20.8% (n= 11) gaven hier een vaag of foutief antwoord. Ten slotte bleek geen enkele respondent hier naar de wet betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven te verwijzen⁸. Wanneer de twee studiejaar elk apart in beschouwing werden genomen, blijkt dat de eerste bachelor studenten (15.6%) verhoudingsgewijs minder de wetgeving kennen om stalking te vervolgen dan tweede licentie studenten (44%; $X^2 = 25.73$; $df = 1$; $p < .0001$).

Het tweede deel van de vragenlijst omvatte de stellingenreeks, die resulteerde in twee stalkingschalen, zoals hoger werd beschreven. Op de twee geconstrueerde disfunctionele stalkingschalen werden verdere testen uitgevoerd om verschillen in houding op te sporen tussen subgroepen. Bij de eerste schaal 'het verrechtvaardigen van stalking' bedroeg de gemiddelde score 6.56 met een standaardafwijking van 1.35. Significante verschillen werden vastgesteld naar geslacht, studiejaar en leeftijd. Mannen blijken significant vaker stalking te verrechtvaardigen dan vrouwen (gemiddelde score resp. 5.95 en 6.88). Ook wees het onderzoek uit dat eerste bachelor studenten criminologie stalking gemiddeld significant meer verrechtvaardigen in verhouding met hun collega's van de tweede licentie (gemiddelde scores 6.28 versus 7.34). Ten slotte heeft de leeftijd van de studenten een invloed op de houding ten aanzien van stalking. Hoe jonger men is, hoe meer men stalking verrechtvaardigt.

Daarentegen beïnvloeden, het gehad hebben van een duurzame relatie, de wijze van het beëindigen van een duurzame relatie, het kennen van een slachtoffer van stalking in de naaste omgeving, zelf slachtoffer geweest zijn van stalking en het kennen van wetten inzake stalking de houding van het verrechtvaardigen van stalking niet significant.⁹

De gemiddelde score voor de tweede schaal 'stalking is vervelend, maar geen misdrijf' betrof 6.59 met een standaardafwijking van 1.16. De analyse voor verschillende subgroepen levert gedeeltelijk gelijkaardige bevindingen op als de analyse van de eerste houdingschaal 'stalking is vervelend, maar geen misdrijf'. Studenten van de eerste

8 Door deze wet werd een Ombudsdienst voor Telecommunicatie opgericht. Deze dienst is in geval van kwaadwillige telefoontjes belast met het geven van informatie over de identiteit en het adres van de oproeper aan het slachtoffer. Hiervoor is het noodzakelijk dat de feiten vaststaan en dat een precieze datum van de oproep kan worden opgegeven; Wet 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, *B.S.* 27 maart 1991; www.ombudsmantelecom.be. Deze wet werd vervangen door de Wet betreffende de elektronische communicatie van 13 juni 2005, *B.S.* 20 juni 2005.

9 Geslacht ($t = -6.019$; $df = 302$; $p < .001$), studiejaar ($t = -6.46$; $df = 299$; $p < .001$), leeftijd ($r = .29$; $p < .001$), actueel in een relatie ($t = 09.88$; $df = 301$; $p = .324$), duurzame relatie ($t = -.386$; $df = 299$; $p = .700$), beëindigen duurzame relatie ($F = 1.407$; $df = 3$; $p = .24$), slachtoffer van stalking in de naaste omgeving ($t = 1.810$; $df = 300$; $p = .071$), eigen slachtofferschap van stalking ($t = -.32$; $df = 51.87$; $p = .98$) en kennis wetten inzake stalking ($t = -.026$; $df = .299$; $p = .97$).

bachelor criminologie gaan verhoudingsgewijs meer akkoord met de stellingen uit deze schaal dan studenten van de tweede licentie criminologie (gemiddelde score resp. 6.31 en 7.36). Verder blijkt leeftijd hier dezelfde positieve invloed uit te oefenen als bij de vorige schaal: naarmate men ouder wordt, blijkt men stalking eerder als een misdrijf te beschouwen. Daarnaast zijn studenten die geen wet kennen inzake stalking vaker van oordeel dat stalking vervelend is, maar geen misdrijf in vergelijking met studenten die wel een stalkingswet kennen. De gemiddelde scores bedragen respectievelijk 6.51 en 6.91.

Er werden geen significante verschillen vastgesteld voor de variabelen geslacht, eigen slachtofferschap van stalking, een slachtoffer van stalking kennen in de eigen omgeving, geslacht, een duurzame relatie hebben gehad, de wijze van het beëindigen van een duurzame relatie.¹⁰

5. DISCUSSIE

In dit artikel werden de resultaten besproken van een explorerend onderzoek naar de houding van studenten criminologische wetenschappen ten aanzien van stalking. Tot recent was wetenschappelijk onderzoek naar stalking vooral gericht op de aard van het fenomeen en de kenmerken van de daders en de slachtoffers. Hoe iemand reageert op een stalkingslachtoffer hangt af van de perceptie van de betrokkene ten aanzien van de gebeurde incidenten en ten aanzien van het fenomeen stalking. Onderzoek kan inzicht verschaffen in hoeverre stereotiepe beeldvorming, die vooral in het maatschappelijke discours nogal eens gehanteerd wordt, een impact op het verdere verloop van de zaak voor het slachtoffer kan hebben. Niet enkel de reactie van personen die professioneel bij stalking betrokken zijn, maar ook die van familie, vrienden en collega's hebben een invloed op het psychosociaal welbevinden van het slachtoffer en op wat er verder gebeurt met het slachtoffer. De naaste omgeving kan een bijdrage leveren in het verhogen van de veiligheid(sbeleving) van het slachtoffer. Ze kunnen het slachtoffer niet enkel ondersteunen en geruststellen, ze kunnen het ook aanzetten om een hulpverlener op te zoeken en het slachtoffer bijstaan om aangifte te doen, en zo de gevolgen helpen reduceren (Logan, Cole, Shannon & Walker, 2006).

In voorliggend onderzoek werd gepeild naar de houding van studenten criminologische wetenschappen. Hun houding ten aanzien van stalking stuurt zowel hun reactie wanneer ze worden geconfronteerd met stalking in hun privé-leven als hun latere beroepsleven.

Zoals uit het onderzoek blijkt behoren studenten wel degelijk tot een risicogroep; niet enkel worden studenten criminologische wetenschappen relatief vaak slachtoffer maar kennen ze bovendien veel personen uit hun naaste omgeving die werden gestalkt.

Met betrekking tot de eerste deelvraag die het onderzoek stuurde (cf. supra), kan worden gesteld dat vooral "herhaald telefoneren van het doelwit" (93.5%), "obscene, bedrei-

¹⁰ Studiejaar ($t = -8.63$; $df = 192.34$; $p < .001$), kennis wetten inzake stalking ($t = -2.60$; $df = 294$; $p < .01$), leeftijd ($r = .369$; $p < .001$), actueel in een relatie ($t = -2.65$; $df = 296$; $p < .05$), duurzame relatie ($t = .490$; $df = 294$; $p = .624$), beëindigen duurzame relatie ($F = .784$; $df = 3$; $p = .50$), slachtoffer van stalking in de naaste omgeving ($t = .196$; $df = 295$; $p = .845$), eigen slachtofferschap van stalking ($t = -.391$; $df = 279$; $p = .696$) en geslacht ($t = -1.078$; $df = 297$; $p = .282$).

gende en mysterieuze telefoontjes" (96.4%), "ongepast expliciet seksuele brieven sturen" (90.9%), "achtervolgen" (89.6%), "rondhangen aan de werkplaats van het doelwit of het werk opbellen" (89.9%), "staan/staren aan het huis/werk van het doelwit" (86.6%), "bespioneren" (84.4%) en "volhardend voorbij werk van het doelwit rijden" (71.6%) aangeduid werden als typisch stalkinggedrag.

De meest opvallende resultaten uit de houdingsschalen zijn dat studenten criminologie stalking niet zomaar verrechtvaardigen¹¹ en evenmin minimaliseren ze stalking¹². Hiermee worden de tweede deelvraag van dit onderzoek beantwoord (cf. supra): studenten criminologie lijken zich weinig te laten leiden door stereotiepe beeldvorming op het gebied van (slachtofferschap van) stalking; een beeldvorming die volgens de literatuur terzake in de brede samenleving bestaat. Naast deze algemene bevindingen valt op dat studiejaar en leeftijd de houding ten aanzien van stalking significant beïnvloeden. Oudere studenten en studenten van de tweede licentie criminologie verrechtvaardigen stalking significant minder en beschouwen het minder als een louter vervelende ervaring. Vermoedelijk interfereren beide variabelen, maar in het huidige onderzoek werd dit niet verder uitgezuiverd. Kennis van wetgeving waarmee stalking strafrechtelijk beteugeld kan worden en het hebben van een relatie zorgen ook voor een minder tolerante houding ten aanzien van stalking. Tot slot verrechtvaardigen mannen stalking verhoudingsgewijs veel meer dan vrouwen.

Omwille van de specifieke aard van de bevroegde steekproef in relatie tot het fenomeen van stalking is de nodige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie en de veralgemening van de resultaten. Het is immers mogelijk dat personen die voor de opleiding criminologische wetenschappen kiezen van nature een meer genuanceerde visie hebben ten aanzien van non-conform gedrag. In dit licht kan worden gesteld dat dit onderzoek vermoedelijk een positiever beeld weergeeft dan de houding die in de bredere samenleving geldt. Om dezelfde reden mogen we er niet van uitgaan dat de resultaten van voorliggend onderzoek ook gelden voor een groep van personen die in dezelfde leeftijdsgroep behoren als de bevroegde studenten. De noodzaak van verder onderzoek inzake de attitude ten aanzien van stalking wordt hier reeds duidelijk.

Voorliggend onderzoek ging ervan uit dat de opleiding criminologie een positieve invloed heeft in het ontwikkelen van een meer genuanceerde houding. De vaststelling dat studiejaar een discriminerende factor is voor beide houdingsschalen, ondersteunt deze vooropstelling. Andere discriminerende factoren mogen echter niet uit het oog verloren worden: ook leeftijd levert een significante bijdrage aan beide houdingsschalen. Verder onderzoek kan aanwijzen of hier sprake is van een spurieuze relatie, en aantonen welke variabele nu de doorslag geeft. Verder moet onderzocht worden welke discriminerende factoren, naast studiejaar en leeftijd en de interactie tussen beide, nog van invloed zijn op de houding, zoals invloed van berichtgeving, achtergrond, enz. Met het oog op het uitzuiveren van de invloed van studiejaar of van informatie over (slachtofferschap) van stalking zou toekomstig onderzoek rekening kunnen houden met het profiel van beide populatiegroepen (eerste- en laatste jaarstudenten criminologie). Het

11 De betekenis van de gemiddelde score moet beoordeeld worden op een schaal met een minimumwaarde van 0 en een maximumwaarde van 10.

12 De betekenis van de gemiddelde score moet beoordeeld worden op een schaal met een minimumwaarde van 0 en een maximumwaarde van 10.

is immers mogelijk dat beide populatiegroepen op zich verschillende eigenschappen vertonen die de houding ten aanzien van stalking mee kunnen vormen. Momenteel werden enkele persoons- en relationele kenmerken van studenten geanalyseerd, maar een verdere verfijning kan hier duidelijkere resultaten opleveren. Zo kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het feit dat een eerste jaar universitair onderwijs vaak een selectiejaar is, en valt in het kader van voorliggend onderzoek niet uit te sluiten dat studenten die tijdens of na dit eerste studiejaar afvallen minder interesse of verwantschap vertonen met humane wetenschappen; een eigenschap waarvan verwacht kan worden dat ze de houding ten aanzien van stalking mee kan bepalen. In dezelfde context kan erop gewezen worden dat het huidige onderzoeksdesign - dat slechts een eenmalige meting omvat - niet de meest aangewezen is om de volledige impact van studiejaar (of van informatieverstrekking) te meten. Een experimenteel onderzoeksdesign dat gebruik maakt van een controlegroep en een experimentele groep, of een quasi experimenteel design met een voor- en nameting kan in dit licht meer valide en krachtigere resultaten opleveren, en met andere woorden dus beter in staat zijn om de impact en het belang van het informeren van mensen op dit terrein te duiden.

In dit onderzoek werden attitudeschalen van de MGS gebruikt. Waar de bevraging van huisartsen en politieagenten in drie disfunctionele attitudeschalen resulteerden, werden in voorliggend onderzoek bij studenten slechts twee attitudeschalen gedistilleerd¹³. Hoewel de schalen inhoudelijk grotendeels overeenstemmen, blijft verder onderzoek naar de constructvaliditeit van de disfunctionele attitudeschalen uiteraard aangewezen. Ook de vaststelling dat de twee schalen slechts 28% van de variantie verklaren, wijst op het belang van nieuw onderzoek, met het oog op het verder in kaart brengen van elementen die de houding ten aanzien van stalking beïnvloeden.

Met betrekking tot de lijst van gehanteerde gedragingen die als stalkinggedrag beschouwd kunnen worden, is het aan te raden dat toekomstig onderzoek deze lijst actualiseert. Bijvoorbeeld peilde voorliggend onderzoek niet naar het verzenden van sms-berichten via gsm, via chatruimten, e-mail en MSN Messenger. Deze communicatiemedia worden actueel veelvuldig gebruikt, en dit des te meer door adolescenten die bovendien een risicogroep voor stalking vormen. Daarnaast zou het interessant zijn om patronen te detecteren in de gedragingen die als stalking worden beschouwd en om ook hier te zoeken naar verschillen in profielen.

Het aanbrengen van variaties in de bevroegde stalkingsituaties kan als laatste aanbeveling worden gemaakt. Zo wordt stalking door ex-partners minder als stalking beschouwd dan stalking door een onbekende (Modena Group on Stalking, 2005). Ook

¹³ Deze keuze werd genomen omdat de twee schalen van voorliggend onderzoek inhoudelijk praktisch hetzelfde omvatten als de drie schalen van het onderzoek dat de MGS uitvoerde. Zo worden twee van de drie attitudeschalen van het onderzoek van de MGS, met name "schuld aan het slachtoffer toekennen" en "stalking is flatterend" in het huidige onderzoek samengevoegd in één attitudeschaal "het verrechtvaardigen van stalking". Waarom het onderzoek van de MGS drie attitudeschalen uitwees, is vooral een methodologische kwestie. Eventueel kan een reden gevonden worden in de aard van de bevroegde steekproef die toch wezenlijk verschilt van de steekproef van het voorliggende onderzoek. Zo kunnen de leeftijd, de professionele en culturele achtergrond van de politieambtenaren en de huisartsen, en wellicht nog een reeks onbekende factoren, er toe leiden dat deze groep een ietwat andere houding heeft ten aanzien van stalking en bijgevolg resulteerde in een drie-factorenoplossing in deze groep. Enkel een verdere validering van de schalen bij verschillende onderzoekspopulaties kan hierop een antwoord bieden.

worden mannelijke slachtoffers van stalking veelal over het hoofd gezien. Deze groepen hebben bijgevolg te kampen met negatieve, ontkennende en minimaliserende reacties vanuit de professionele omgeving (Purcell, Pathé en Mullen, 2001) en mogelijk ook vanuit de naaste omgeving. Onderzoek op dit terrein moet dus ook deze verscheidenheid mee in rekening nemen.

Tot slot wijzen de resultaten van het onderzoek op de mogelijke rol van een duidelijke sensibiliseringscampagne. Het schetsen van een correct beeld van de problematiek met aandacht voor de mogelijke impact van stalkingmythes kan bijdragen tot een genuanceerde beeldvorming. Dit stimuleert vervolgens de ontwikkeling van gepaste interventies, zowel op maatschappelijk niveau als op individueel vlak, en zowel in de professionele context als in het privé-leven. Dat studenten, die vorming kregen over stalking, een meer genuanceerd beeld hanteren, is hiervoor een goede aanwijzing.

Sensibiliseringscampagnes zijn ook belangrijk om de juiste nuances te kunnen leggen. Aangezien stalking een misdrijf is in ons land, moet elke aangifte ernstig worden genomen. Dit betekent echter niet dat onmiddellijk tot beschuldigingen moet worden overgegaan. Stalking situeert zich op een continuüm van eerder onschuldig gedrag tot persistent en gewelddadig gedrag. Zonder de geloofwaardigheid van het slachtoffer in het gedrang te brengen en de mogelijke weerslag van stalking op het slachtoffer over het hoofd te zien, is het uiteraard belangrijk om ook niet paniekvoetbal te gaan spelen. Stalking kan ook van korte duur zijn, onschuldig blijven, en niet uitmonden in geweld. Een duidelijke informatieverstrekking, met aandacht voor stalkingmythes, bevordert een genuanceerde visie en een gepaste reactie, zonder te vervallen in extreme houdingen.

REFERENTIES

- Wet 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, *B.S.* 27 maart 1991.
- Wet betreffende de elektronische communicatie van 13 juni 2005, *B.S.* 20 juni 2005.
- ABRAMS K.M. & ROBINSON G.E. (1998). Stalking part I: an overview of the problem. *Canadian Journal of Psychiatry*, 5, 473 - 476.
- ABRAMS K.M. & ROBINSON G.E. (1998). Stalking part II: Victims' problems with the legal system and therapeutic considerations. *Canadian Journal of Psychiatry*, 5, 476 - 476.
- BAUMEISTER R.F., WOTMAN S.R. & STILLWELL A.M. (1993). Unrequited love: On heartbreak, anger, guilt, scriptlessness, and humiliation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 377 - 394.
- COPSON G. & MARSHALL N. (2002). Police care and support for victims of stalking. In J. BOON & L. SHERIDAN (Ed.). *Stalking and psychosexual obsession. Psychological perspectives for prevention, policing and treatment* (pp. 49 - 62.). West Sussex: John Wiley & Sons.
- DE FAZIO L. & GALEAZZI G.M. (2006). In Modena Group on Stalking (Ed.). *Female victims of stalking. Recognition and intervention models: A European study* (pp. 15 - 36). Milano: FrancoAngeli.
- DENNISON S. en THOMSON D. (2002), Identifying stalking: the relevance of intent in commonsense reasoning, *Law and Human Behavior*, 5, 543 - 561.
- EDWARD K.E. & MACLEOD M.D. (1999). The reality and myth of rape: implications for criminal justice systems. *Expert Evidence*, 7, 37 - 58.
- FELSON R.B., MESSNER S.F., HOSKIN A.W. & DEANE G. (2002). Reasons for reporting and not reporting domestic violence to the police. *Criminology*. 40, 617 - 647.

- FISHER B.S., CULLEN F.T. & TURNER M.G. (2002). Being pursued: stalking victimisation in a national study of college women. *Criminology and Public Policy* 2002, 257 - 305.
- GROENEN A. (2006). Stalking. Risicofactoren van fysiek geweld (pp. 37 - 42). Antwerpen-Apeldoorn, Maklu.
- JAGESSAR J.D.H. & SHERIDAN L.P. (2004). Stalking perceptions and experiences across two cultures. *Criminal Justice and Behavior*, 31, 97 - 119.
- JENKINS P.J. & DAVIDSON B.P. (2001). *Stopping domestic violence. How a community can prevent spousal abuse*. Dordrecht: Kluwer.
- KAMPHUIS J.H., EMMELKAMP P.M.G. & BARTAK A. (2003). Individual differences in post-traumatic stress following post-intimate stalking: Stalking severity and psychological variables. *British Journal of Clinical Psychology*, 42, 145 - 156.
- KAMPHUIS J.J., GALEAZZI G.M., DE FAZIO L., EMMELKAMP P.M.G., FARNHAM F., GROENEN A., JAMES D. & VERVAEKE G. (2005). Stalking -Perceptions and attitudes amongst helping professions. An EU cross-national comparison. *Clinical Psychology and Psychiatry*, 12, 215 - 225.
- KAMPHUIS J.H. & EMMELKAMP P.M., 20 years of research into violence and trauma: Past and future developments. *Journal of Interpersonal Violence*, 20, 167-174.
- KINKADE P., BURNS R. & FUENTES A.I. (2005). Criminalizing attractions: Perceptions of stalking and the stalker. *Crime & Delinquency*, 51, 3-25.
- LOGAN T.K., COLE J., SHANNON L. en WALKER R. (2006). *Partner stalking: how women respond, cope and survive*. New York: Springer Publishing Company.
- MELOY J.R. & GOTHARD S. (1995). Demographic and clinical comparisons of obsessional followers and offenders with mental disorders. *American Journal of Psychiatry*, 258 - 263.
- Modena Group on Stalking (2005). Recognition and perceptions of stalking by police officers and general practitioners: a multi-centre European study. In Modena Group on Stalking (Ed.). *Female victims of stalking. Recognition and intervention models: A European study* (pp. 82 - 109). Milano: FrancoAngeli.
- MOREWITZ S.J. (2003). *Stalking and violence. New patterns of trauma and obsession*, New York, Kluwer Academic Publishers.
- MULLEN P.E., PURCELL M. & PURCELL R. (2001). Stalking: New constructions of human behavior. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 35, 9 - 16.
- MULLEN P.E., PATHÉ M. & PURCELL R. (2000). *Stalkers and their victims*, Cambridge, University Press.
- NICASTRO A.M., COUSINS A.V. & SPITZBERG B.H. (2000). The tactical face of stalking. *Journal of Criminal Justice*, 2000, 69 - 82.
- ORION D. (1997). *I know you really love me: a psychiatrist's journal of erotomania, stalking and obsessive love*. New York, Macmillan.
- PATHÉ M. (2002). *Surviving stalking*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PATHÉ M. & MULLEN P.E., The impact of stalkers on their victim, *British Journal of Psychiatry* 1997, 12 - 17.
- PETERSON Z.D. & MUEHLENHARD C.L. (2004). Was it rape? The function of women's rape myth acceptance and definitions of sex in labeling their own experiences. *Sex Roles*, 51, 129 - 144.
- PHILIPS L., QUIRK R., ROSENFELD B. & O'CONNOR M. (2004). Is it Stalking? Perceptions of Stalking Among College Undergraduates. *Criminal Justice and Behavior*, 73 - 96.
- PURCELL R., PATHÉ M. & MULLEN P.E. (2001). A study of women who stalk. *American Journal of Psychiatry*, 158, 2056 - 2060.
- PURCELL R., PATHÉ M. en MULLEN P.E. (2004). Editorial : When do repeated intrusions become stalking? *The Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 15, 571 - 583.

- ROBERTS A. & Dziegielewska (1996). Assessment typology and intervention with survivors of stalking. *Aggression and Violent Behavior*, 259 - 368.
- SHERIDAN L., DAVIES G. & BOON J. (2001). The course and nature of stalking: a victim perspective. *The Howard Journal*, 40, 2001.
- TJADEN P. & THOENNES N. (1998). *Stalking in America: Findings from the National Violence Against Women Survey*. Washington: National Institute of Justice.
- VAN KOPPEN P.J. en HESSING D.J. (1997). De schuld krijgen. In P.J. VAN KOPPEN, D.J. HESSING en H.F.M. CROMBAG (Eds.). *Het hart van de zaak. Psychologie van het recht* (pp. 25 - 43). Deventer: Gouda Quint.
- WALBY S. & ALLEN J. (2004). *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey*, Londen, Home Office.
- WESTRUP D. & FREMOUW W. (1998). Stalking behaviour: A literature review and suggested functional analytic assessment technology, *Aggression and Violent Behaviour*, 255 - 274.

BIJLAGEN DE STALKINGATTITUDESCHALEN

TABEL 1 ITEMS EN FACTORLADINGEN VAN DE ATTITUDESCHAAL 'HET VERRECHTVAARDIGEN VAN STALKING'

Componentenladingen	
Zelfs als ze vervelend zijn, zijn de meeste vrouwen op zijn minst een beetje geflatteerd door 'stalking'	.643
Sommige vrouwen willen 'gestalkt' worden; ze zien het als een compliment	.637
Als iemand voortdurend aardige dingen zegt en leuke geschenken geeft, dan is 'stalking' meer aanvaardbaar	.585
Een vrouw loopt meer kans om 'gestalkt' te worden als ze niet duidelijk neen kan zeggen	.567
Bepaalde vrouwen lopen meer kans om 'gestalkt' te worden	.566
Vrouwen zeggen vaak iets, maar bedoelen iets anders	.561
Een vrouw die meer afspraakjes maakt, heeft meer kans om gestalkt te worden	.525
Als een vrouw enige aanmoediging geeft, heeft de man het recht om zijn achtervolgingen verder te zetten	.516
Voor een man zou het moeten toegelaten zijn om in een zekere mate een vrouw te achtervolgen, als dit voor hem een onderdeel vormt van een romance	.495
Slachtoffers van 'stalking' zijn vaak vrouwen die wraak willen nemen ten aanzien van hun ex-partner	.472
Wat één persoon als 'stalking' ziet, ziet een ander als 'romantisch'	.448

TABEL 2 | ITEMS EN FACTORLADINGEN VAN DE ATTITUDESCHAAL 'STALKING IS VERVELEND, MAAR GEEN MISDRIJF'

Componentenladingen	
'Stalking' door vreemden is de enige echte vorm van stalking	.713
Als er echt geen geweld wordt gebruikt, dan zou het geen misdrijf moeten zijn	.687
Het is niet echt 'stalking' als je de persoon kent en als de persoon jou kent	.652
'Stalking' is een vorm van geweld	-.616
'Stalking' zou behandeld moeten worden in het burgerlijk recht, niet in het strafrecht	.529
Herhaald iemand volgen, telefoneren en cadeautjes achterlaten, kwetst eigenlijk niemand	.489
'Stalkers' zijn vervelend maar geen criminelen	.465
Het fenomeen 'stalking' is slechts een hype	.445